

Paradigma Değişimi Olarak Yeni Kamu Yönetimi ve Çıkmazları Karşısında Arayışlar

New Public Administration as Paradigm Shift and Quests Against Its Dead Ends

Sevda Nur Çevik¹

¹Doktora Adayı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, LEE, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, sevda.cevik@hbv.edu.tr, Orcid ID: 0000-0003-1985-8069

MAKALE BİLGİSİ

Anahtar Kelimeler

*Yeni kamu Yönetimi,
Paradigma,
Yönetim*

Makale Geçmişi:

*Geliş Tarihi: 24 Kasım 2021
Kabul Tarihi: 4 Ekim 2022*

ARTICLE INFO

Keywords

*New Public Administration
Paradigm,
Administration,*

Article History:

*Received: 24 November 2021
Accepted: 4 October 2022*

ÖZET

Paradigma değişimi, bir alanda yer alan yazılı ya da yazılı olmayan uygulamaların çağın gereklerine göre köklü olarak düzenlenmesini ifade eder. Bu anlamda Yeni Kamu Yönetimi (YKY) anlayışı, ortaya çıktığı dönemde geleneksel kamu yönetimi ve bürokrasinin yerini almaya çalışan; kamu sektörü ve özel sektörün ilişkilerinde değişimi gerekli kılan bir paradigma değişimidir. Geleneksel kamu yönetimi uygulamalarının eleştirileri üzerine şekillenen KYK anlayışı; hesap verilebilirlik, etkinlik, müşteri odaklılık gibi ilkeleri benimser. Çalışmanın amacı, KYK'nin bir paradigma değişimi olarak temel ilkeleri bakımından incelenmesidir. Nitel araştırma yöntemleri kullanılarak gerçekleştirilen bu çalışmada literatür taraması yapılarak kaynaklar elde edilmiştir. Elde edilen veriler doküman analizi ile ilgili konu etrafında analiz edilmiştir. KYK anlayışın ortaya çıkışı ve özellikleri ele alınırken aynı zamanda çıkmazları karşısında ortaya atılan Neo Weberyan Devlet, Kamu Değeri Yönetimi, Yeni Kamu Yönetimi ve Dijital Çağ Yönetimi yaklaşımlarına değinerek KYK'nin eleştirilen yönleri açıklanmıştır. Bu bağlamda KYK'nin yeni bir paradigma olarak ortaya çıktığı görülmüştür. Ancak zamanla yaşanan değişimler KYK dinamik yapısını kaybetmiş, eleştiriler karşısında alternatif arayışlar tartışılmaya başlanmıştır.

ABSTRACT

Paradigm change refers to the radical arrangement of written or unwritten practices in a field according to the requirements of the age. In this sense, the New Public Administration (NPA) understanding, which tried to replace the traditional public administration and bureaucracy in the period it emerged; is a paradigm shift that necessitates a change in the relations between the public and private sectors. The understanding of NPA is shaped by the criticisms of traditional public administration practices; adopts principles such as accountability, efficiency, and customer orientation. The aim of the study is to examine NPA as a paradigm shift in terms of its basic principles. In this study, which was carried out using qualitative research methods, literature was searched and resources were obtained. The obtained data were analyzed around the subject related to document analysis. While discussing the emergence and characteristics of the NPA understanding, the criticized aspects of NPA are explained by referring to the Neo Weberian State, Public Value Management, New Public Governance, and Digital Age Governance approaches, which were put forward against its deadlocks. In this context, it was argued that NPA emerged as a new paradigm. However, NPA has lost its dynamic structure in the face of the changes experienced over time, and alternative searches have begun to be discussed in the face of criticism.

Dünyada 20. Yüzyıl pek çok değişime sahne olmuştur. Yönetim alanında da bu durum mevcut yönetim biçimlerinin sorgulanmasını, farklı yönetim anlayışlarının ortaya çıkmasını beraberinde getirmiştir. KYK anlayışı kamu yönetiminde geleneksel kamu yönetiminin değişim pratiklerini tam olarak karşılayamaması ile bir paradigma değişikliği olarak ortaya çıkmıştır. Geleneksel kamu yönetimi anlayışının hantal yapısını eleştiren yeni yönetim anlayışı, özellikle bürokrasiye karşı eleştiriler getirmektedir. 1970 sonrası etkili olan Yeni Sağ ideolojinin ilkelerinden etkilenen KYK anlayışı

devletin faaliyet alanlarının sorgulanmasını sağlamıştır. Yeni Sağ, devleti bazı alanlarda vazgeçilmez kılarken, uygulama alanında piyasa kurallarının etkili olmasını savunur. YKY, 20. Yüzyılın sonlarına doğru etkili olan bu değişim rüzgarında yeni bir yönetim anlayışı olarak kendini gösterir (Yatkın, 2014, s. 556). Hükümetlerin yaşadığı mali krizler tüm dünyada problem olmaya başladığı için devletlerin kendi sınırlarına dönmeleri, özel sektör yönetim pratiklerinin kamu sektörüne uygulanması, verimlilik esasını dikkate alan bir yönetim anlayışı olarak şekillenmiştir. YKY olarak isimlendirilen anlayış “işletmecilik, yeni kamu işletmeciliği, piyasa temelli kamu yönetimi” gibi isimlerle de anılır (Eryılmaz, 2014 s. 48).

YKY kavramı üzerinde devam eden tartışmalar nedeniyle uzlaşmış bir tanım yoktur. Kavramı ilk kullanan ve bu alandaki çalışmalara öncülük eden isim Christopher Hood olmuştur (Hood, 1991, s. 3). Bir paradigma değişimi olan anlayışı detaylı olarak açıklayan bir ‘ideoloji’ kitabı bulunmamaktadır. ABD’de Reagan, İngiltere’de Thatcher iktidarlarının karşılaştığı ekonomik ve politik konuları ele alarak bürokrasinin ortaya çıkardığı ortama karşı pratik çözümler sunmayı amaçlamaktadır (Eryılmaz, 2014 s. 51). Geleneksel kamu yönetiminin hantal yapısına tepki olarak ortaya çıkan YKY bir paradigma değişimi olarak Weber’in bürokrasi modeline karşı da tepkilidir. Bu çalışmada buradan hareket edilerek YKY’nin getirdikleri tartışılarak YKY sonrası arayışlar değerlendirilecektir.

YKY’yi Hood, Yönetim İdeolojisi Teorisi ve Kurumsal Ekonomi Teorilerinin evliliğine dayandırır. Böyle olsa da daha önce var olan teorilerin bir tekrarı olmaktan ziyade yeni bir yönetim anlayışıdır (Ömürgönülşen, 1997 s. 520). YKY anlayışında temel olarak yedi ilke üzerinde durulur: “Kamu sektöründe profesyonel yönetimin gelişmesi, açık standartlar ve performans ölçümleri, çıktı kontrolüne artan vurgu, kamu sektöründe birimlerin küçültülmesi, kamu sektöründe rekabeti geliştirmek, özel sektör yönetim pratiklerine vurgu, kaynak kullanımında disiplin ve tasarruf” (Hood, 1991, s. 4-5).

YKY anlayışı, geleneksel kamu yönetimine yapı ve ilkeler bakımından değişiklikler getirmiştir. Katı örgüt yapısından ziyade esnek örgüt yapısı, adem-i merkezîyetçi yapı, katı hiyerarşinin yumuşatılması, özellikle siyasal anlamda önemli bir faktör olan minimal devlet anlayışını önerir. Örgüt merkezli değil vatandaş merkezli olmak, performansa dayalı yönetim, etkinlik, verimlilik, şeffaflık, hesap verebilirlik, çıktı ve sonuç odaklı bir anlayış benimsenmiştir. Özellikle Türkiye gibi ülkelerde adem-i merkezîyetçi anlayış ile birlikte yerinden yönetimlerin uygulama alanlarında etkili olmuştur. Bazı ülkelerde yerel yönetimler merkezi yönetim karşısında güçlendirilirken bazı ülkelerde yerel yönetimlerin sayısı artırılmıştır (Belli, 2014, s. 113).

YKY yaklaşımını geçici bir moda olarak görenler, geleneksel kamu yönetimi anlayışını eleştirse de YKY’nin geleneksel kamu yönetiminden tutarsız olduğunu ileri sürerler de olmuştur. Daha çok devletin konumunu değiştirmeyi amaçlayan YKY anlayışı 1990’lı yıllarda uygulama alanını oldukça artırırken 2000’li yıllarla birlikte sorunlar karşısında çözümleri yetersiz kalmaya başlamıştır. Bu durum beraberinde yeni arayışları ortaya çıkarmıştır. YKY’nin çıkmazlarına karşı ortaya çıkan başlıca yaklaşımlar şöyledir: Neo weberyan devlet, yeni kamu yönetimi, kamu değeri yönetimi ve dijital çağ yönetimi. YKY sonrası arayışlar temelinde bu yaklaşımlar değerlendirilecektir.

1. YENİ KAMU YÖNETİMİ

1.1. Yeni Kamu Yönetiminin Ortaya Çıkışı

1970 sonrasında hükümetlerin karşılaştığı ekonomik krizler tüm dünyada devletin konumunun sorgulanmasına yol açmıştır. Esasen YKY anlayışının ortaya çıkışında siyasal, ekonomik ve sosyal faktörler etkili olmuştur. Siyasal alanda Yeni sağ ideolojisinin ön plana çıkmasıyla devletin bazı faaliyetlerde bulunmasının zorunlu olduğu ileri sürülürken bazı alanlarda geri planda kalması gerektiği anlayışı hakim olmaya başlamıştır. Ekonomik alanda ise devletin küçülmesi ile refah seviyesinin artacağı ileri sürülmüştür. Vatandaşların siyasete katılımı, teknolojik yenilikler, etkinlik ve verimlilik YKY anlayışını böylece geleneksel kamu yönetimi anlayışına bir tepki olarak ortaya çıkarmıştır (Yatkın, 2014, s. 556).

1980’li yıllar sonrasında kamu sektöründe özel sektör yönetim usullerinin uygulanması gündem olmaya başlamıştır. Geleneksel kamu yönetiminin çıkmazlarına karşı ileri sürülen anlayışlardan en öne çıkanı YKY olmuştur. Kamu kuruluşlarında gerçekleşen dört süreç üzerinde durularak YKY’nin değişim pratikleri daha net görülebilir. Bu süreçleri dağıtıcı süreç, bütünlleştirici süreç, sınırlı değişim süreci ve sosyal heyecan-duygu süreci oluşturur. Bu süreçler incelendiğinde YKY’nin geleneksel kamu yönetiminin sınırlı doğasına karşı bir tepki olduğu, müşteriye karşı sorumluluk, sonuçlar üzerinde daha çok odaklanmak, sorumluluk almak, etkinlik, ekonomiklik ve verimlilik ilkeleri üzerinde durulmasının gerekliliği görülür. Bu anlamda YKY, kamu sektörüne yeni bir bakış açısı geliştiren bir paradigma değişikliğidir (Özer, 2005, s. 7).

Genel olarak YKY’nin ortaya çıkışında etkili olan iki süreç vardır. İlk süreç rekabet, açıklık, şeffaflık ilkelerini ön plana çıkararak kurumsal ekonomi düşüncesi olurken ikinci süreçte ise kamu sektöründe özel sektör yönetim usullerinin uygulanmasına vurgu yapılır. Böylece YKY, Yönetim İdeolojisi Teorisi ve Kurumsal Ekonomi Teorilerinin evliliğine dayanır (Hood, 1991, s. 5-6).

YKY anlayışını ortaya çıkan sebeplere genel olarak baktığımızda birkaç madde halinde özetleyebiliriz. Bunlar: 1970 sonrasında ortaya çıkan petrol krizleri ve devamında gerçekleşen ekonomik buhranlar; bunların gerekçesi olarak da Keynesyen

ekonominin sorunlu ilan edilmesi, hizmetler başta olmak üzere her şeyin devletten beklenmesi ve devletin halkın taleplerini gerçekleştirme konusunda yetersiz kalması, yeni sağ ideolojilerin İngiltere ve ABD olmak başta olmak üzere yaygın hale gelmesiyle devletin konumunun sorgulanmaya başlaması, bürokrasinin hantal, verimsiz olması sebebiyle etkin ve verimli devlet anlayışının gündeme gelmesi, OECD (Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü), IMF (Uluslararası Para Fonu) ve WB (Dünya Bankası) başta olmak üzere kuruluşların yeni sağ ideolojileri benimsemeleri ve yaygınlaşması için çaba göstermeleri, gerçekleşen teknolojik gelişmeler ve bilgi alma hızının artması, özel sektör yönetim uygulamalarının kamuda uygulanarak etkinlik ve verimliliğin sağlanmaya çalışılması ve 1980 sonrası oluşan siyasi ortamdan oluşmaktadır (Genç, 2010, s. 147).

Başlangıçta ABD’de Reagan ve İngiltere’de Thatcher yönetimleri tarafından benimsenmiştir. Sadece bu hükümetlerde değil, bürokrasinin getirdiği hantallığa çözüm bulmak; etkinliği ve verimliliği sağlamak amacıyla farklı siyasi ideolojilere sahip İsveç’te sosyal demokratlar, İspanya ve Fransa’da sosyalistler, Yeni Zelanda’da işçi partisi iktidarları da bunlara örnek verilebilir (Ömürgönülşen, 1997: 531). İlk olarak İngiltere’de uygulanmasına rağmen Avustralya ve Yeni Zelanda gibi ülkelerde de başarılı sonuçları olmuştur. ABD’de YKY isimlendirilmesi yerine “devletin yeniden keşfedilmesi” tercih edilmiştir. YKY anlayışının başarılı sonuçlar verdiğinin görülmesi ve bazı kurumlar tarafından gündemde tartışılmasıyla kısa sürede dünya üzerine yayılmıştır. Hatta OECD, IMF gibi kurumların gelişmekte olan ülkelere kredi verme şartları arasına YKY anlayışını uygulama şartı koymaları da bu konuda önemli bir detaydır (Haktankaçmaz, 2009: 35).

Farklı ülkelerde ve farklı ideolojilerde uygulanması YKY anlayışında bir kopukluk meydana getirmemiş aksine dinamik yapısı sayesinde teoriye yeni bakış açıları kazandırmıştır. Esasında Eryılmaz, YKY anlayışının gelişimini üç aşamada özetlemiştir (Eryılmaz, 2014 s.52-53). Bu aşamalar şöyle sıralanır:

Birinci aşama 1979 yılından başlayarak 1980’li yılların ortalarına kadar süren kamuda yasal-yapısal serbestleşme, kamu mal hizmetlerinde sübvansiyonların kaldırılması ve diğer tasarruf önlemlerinden oluşur. İkinci aşama, 1985 yılından itibaren yoğunlaşan kamu iktisadi girişimlerinin özelleştirilmesi, etkinlik, ekonomiklik, tutumluluktan oluşan 3E politikalarının uygulanması ve üçüncü aşama ise 1990’lardan itibaren kamu hizmetlerinde kalite, vatandaş odaklılık, yönetim, katılım, hesap verebilirlik, saydamlık, performansa dayalı yönetim ve etik gibi ilke ve değerlerin öne çıktığı politikalarla oluşur.

Tüm bu nedenlerin yanı sıra küreselleşmenin dünya üzerinde yeni kamu yönetimi reformlarını gerekli kılmaması da YKY anlayışını ortaya çıkaran sebeplerden biridir (Haktankaçmaz, 2009, s. 40). Esasen YKY küreselleşmenin neoliberal bir yansıması olarak varsayılabilir.

YKY’nin teorik arka planı incelenirken özel sektör yaklaşımlarının yer aldığı görülür. Özellikle analitik yönetim, politik yönetim, liberal ve piyasa odaklı yönetim açısından bakıldığında hepsinin temel ortak noktasını ilk olarak özel sektörde uygulanmaya başlamaları oluşturur. Bu nedenle kamu sektöründe meydana gelen hantallık ve etkinsizlikten kurtulmak için özel sektörün yönetim usullerinin uygulanması öne çıkar. Tarih boyunca özel sektörün kamu sektöründen önde gitmesi ve daha evrensel olması kamu sektörünün ondan etkilenmesini sağlamıştır. YKY anlayışının ortaya çıkışına genel olarak bakıldığında; geleneksel kamu yönetiminin hantal yapısına karşı tepki olarak ortaya çıkan, değişim gösteren anlayışlar içerisinde sorunlar üzerinde en iyi çözüm önerilerini seçerek yeni bir görüş oluşturan bir paradigma değişimi olarak karşımıza çıkar. “Kürek çekmekten çok dümen tutmak, hizmet etmekten çok yetki vermek, bürokrasinin değil müşterilerin ihtiyaçlarını karşılamak, takım çalışmasına dönük olarak hiyerarşiden uzaklaşmak” anlayışın öne sürdüğü değişim unsurlarıdır (Özer, 2005, s. 16-17). Böylece YKY’nin teorik arka planını geleneksel kamu yönetiminin hantal yapısının oluşturduğu görülmüştür.

1.2. Yeni Kamu Yönetiminin Özellikleri

Geleneksel kamu yönetiminin sınırlı doğasına karşı bir tepki olarak ortaya çıkan YKY anlayışı, devletin konumunu şekillendirirken hizmetin sağlanmasında belirli hususlar açıklar. Özel sektörün rekabet etme mekanizmasını kamu hizmetlerinde uygulanmasını belirtirken aynı zamanda devletin faaliyet alanının daraltılmasını öngörür. YKY özellikle tasarruf, hesap verebilirlik, şeffaflık ilkeleri üzerinde durmaktadır. Bu anlamda tasarruf sağlanması amacıyla bir hizmetin devlet tarafından gerçekleştirilmesi zorunlu değilse özel sektöre aktarımı yapılmalıdır (Al, 2002, s. 115).

YKY anlayışı, geleneksel kamu yönetiminin etkinlik ve verimlilik arayışına “sosyal eşitlik sağlanabilir mi” sorusunu eklemiş ve gerçekleştirmek için bazı ilkeleri ön plana çıkarmıştır. Burada üzerinde durulan hususlar: Küçülme, yönetim ideolojisi teorisini kamu yönetimine uygulamak, girişimci yönetimler mantığını kamu yönetimine aktarmak, yerelleşme, bürokrasiyi azaltmak ve özelleştirmektir. Kamu hizmetlerinin faaliyet alanı daraltılırken yönetimde etkinlik, verimlilik, hesap verebilirlik gibi ilkelerini etkin kılmak amaçlanır. Hantallığı ortadan kaldırmak için uzun dönemli politikalar üzerinde durulmakta; özel yönetimin politikaları öne çıkarılırken sonuç odaklılık desteklenmektedir (Tortop vd., 2017 s. 326-327).

YKY anlayışı özellikle “kürek çekmek değil dümen tutmak” söyleminden hareket eder. Esnek örgüt yapısına dayanan, merkeziyetçilikten uzaklaşıp adem-i merkeziyetçiliği benimseyen, hizmet devletinden; her şeyin devletten beklenmesinden ziyade minimal devleti savunan, bürokrasiden uzaklaşıp müşteri odaklı bir yaklaşımla piyasa yönelimli bir yönetim anlayışı

öngörür. Etkinlik, verimlilik, tasarruf, şeffaflık, hesap verebilirlik, kullanıcı öder yaklaşımı gibi ilkeleri ön plana çıkarır. Vatandaşlar yönetilen konumundan hizmet edilen müşteri konumuna taşınır. Kamunun faaliyet alanı gözden geçirilir ve kamu çalışanlarının görevleri yeniden tanımlanır. Kamu sektöründe ve kamu çalışanları arasında özel sektörde olduğu gibi rekabet edilmesi amaçlanır (Eryılmaz, 2014, s. 58).

Özel sektör yönetim usulleri kamu sektöründe uygulanmaya başlanır. Kamusal hizmetlerin özel sektör gibi sunulmasında özellikle sözleşmecilik anlayışı önemlidir. Verimliliğin sağlanması için hizmetlerin özel sektöre sözleşmelerle yaptırılması sık sık gündeme gelmiştir. Geleneksel kamu yönetimi içerisindeki hantal yapının etkilerinin kaldırılması, bürokratik süreçlerin aşılması için sözleşmecilik gerekli görülmektedir (Lamba, 2014, s. 137). Sözleşmecilik anlayışının en önemli özelliği verimliliği sağlamaktır. Aynı zamanda sözleşmecilik anlayışının yönetim için olumlu ve olumsuz özellikleri vardır. Olumsuz özelliklerinin varlığı nedeniyle denetim ve uzmanlaşmayı gerekli kılmaktadır. YKY uygulamalarında sözleşmecilik önemli bir yer kaplar, çünkü özel sektör ile anlaşmaya varılarak hizmetlerin daha etkin ve verimli bir şekilde sağlanması için iyi bir yöntemdir. Kısa dönemli ve uzun dönemli olmak üzere gerçekleştirilebilse de kısa dönemde maliyetin daha az olması sebebiyle daha çok tercih edilir. Sözleşmede özel sektörle anlaşma aşamasında belirleyicilik oldukça önem arz eder ve burada uzmanlaşma devreye girer. Keza hükümetler özel sektör ile sözleşmelerinde birey gibi hareket eder, bu sebeple burada gerçekleşen anlaşmazlıklar içi idare mahkemesine başvurulamaz. Sık sık bakan değişiklikleri, hükümetlerin rant sağlama usulleri devreye girdiğinden maliyet daha fazla olabilmekte ve sözleşmecilik anlayışı hedefinden uzaklaşmaktadır. Bu bakımdan özellikle sözleşme içeriğinin iyi belirlenmesi, sürecin analizinin dikkatle hazırlanması gerekir (Tortop vd., 2017, s. 332-333).

YKY anlayışı verimliliği ve etkinliği artırmak için desantralizasyonu önermektedir. Geleneksel kamu yönetiminin hantal bürokratik yapısını eleştiren anlayış, faaliyet alanlarını küçülterek denetimin ve hesap verilebilirliğin artırılmasını sağlamayı amaçlar. Özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde yerel yönetimlerin güçlendirilmesi böylece YKY anlayışının etkisini gösterir. Anlayışın ilk ortaya çıktığı ülkelerden birisi olan İngiltere'de Next Steps (Kamu Yönetiminin Geliştirilmesi: Gelecek Adımlar) girişimi ile hizmetlerin yerel küçük birimler tarafından gerçekleştirilmesi sağlanmıştır. YKY anlayışının etkileri her ülkede eş zamanlı olarak gerçekleşmemiştir (Lamba, 2014, s. 138). Bu durum YKY anlayışının uygulanmasında ülkelere diğer ülkelerin yaşadığı çıkmazları görerek değerlendirme yapma imkanı sağlamaktadır. Anlayışın bir ideolojik eser etrafında şekillenmemesi, pratik yanının teoriden daha güçlü olması bu durumu olanaklı kılmaktadır.

Yerel yönetimlerin güçlendirilmesi ile kürek çeken değil dümen tutan anlayışı uygulama alanı buldu. Hizmette halka yakınlık sayesinde hem ihtiyaçlar doğru tespit edilmekte hem de denetim mekanizması güçlenmektedir. Ayrıca geleneksel kamu yönetiminin etkinlik ve verimlilik anlayışına kalite ilkesini de eklemektedir (Haktankaçmaz, 2009, s. 62). Yerel yönetimlerin konumu belirtilirken kamu yönetiminin alanının daraltılması anlamında devletin konumu da ayrıca tartışılmaktadır. Devletin küçültülmesinin gerekliliği belirtilirken devlete verilen roller şöyle sıralanmıştır: Devlet, mal ve hizmet üreten firmalar arasında rekabeti geliştirmelidir, yönetimde bürokrasinin yaptığı kontrolü suretiyle vatandaşları yetkilendirmelidir, kendi kurumlarının performansını dikkatleri girdilerden çıkıtlara yönlendirerek çözmelidir, bürokratik mekanizmalar yerine piyasa mekanizmalarını tercih etmeli ve dikkatini yalnızca kamu hizmetinin hazırlanıp-sunulmasına vermelidir (Eryılmaz, 2014, s. 52-55). Geleneksel kamu yönetimine ve onu meydana getiren ilkelere karşı oluşan eleştiriler kamu yönetiminde bir paradigma değişimini getirmiş ve YKY anlayışı etkili olmaya başlamıştır. YKY, sunduğu ilkelerle pek çok olumlu gelişme meydana getirirse de aynı zamanda eleştirilere de maruz kalmıştır.

1.3. Yeni Kamu Yönetimi ve Eleştiriler

Etkinlik, verimlilik arayışlarının yanına tasarruf ilkesini ekleyerek kamu yönetiminde ivme yakalayan YKY anlayışı özellikle 2000 sonrasında yaşadığı çıkmazlar karşısında eleştirilmeye başlamıştır. Anlayış dünya üzerinde her yerde aynı anda uygulanmadığı için ülkeden ülkeye süreç ve eleştiriler değişmektedir. Bunların yanında yapılan eleştirileri haksız bulan; eleştirilen hususların anlayışın doğasından kaynaklandığını savunanlar da olmuştur. YKY'ye yapılan eleştirilerin başlıcaları: Ekonomik bakış açısı, özel sektör yönetim anlayışı, yeni Taylorizm, politikleşme, sorumluluğu azalmak, sorunların çözümü ve gereklerin yerine getirilmesi, belirgin olmayan koşullar, ayrımcılık, evrensellik, sosyal devlet, piyasa ve rekabet, özelleştirme ilkeleri üzerinde şekillenmektedir (Özer, 2014, s. 246-250).

Yapılan eleştirilerde YKY anlayışın sona erdiğini artık mevcut olan problemlerden kurtulmak için yeni arayışlarda bulunulmasını savunanlar olduğu gibi anlayış üzerinde reform yapılmasını isteyenlerde bulunmaktadır. Biz bu çalışmada yeni arayışları değerlendireceğiz. YKY'nin vatandaşlara müşteri olarak yaklaşımı vatandaşın konumu bakımından sorunlara yol açmaktadır. Müşteri hizmet almaktan vazgeçme gibi bir hakka sahipken eşit konumdadır ancak vatandaşın konumu daha politiktir. Kamuda bazı hizmetlerin zorunlu olması ve bürokrasideki kişilerin bazı kesimlere göre karar vermeleri buradaki müşteri-satıcı ilişkisini bozmaktadır (Eren, 2001, s. 215).

YKY anlayışı özel sektörün yönetim usullerinden faydalanarak kamu hizmetlerinde rekabeti artırmayı amaçlar. Ancak piyasa ve rekabetin uygulanmasında sürecin iyi belirlenmediği, özel sektörde olduğu gibi verimli sonuçlar alınmadığı durumlarda YKY verimsizlikle eleştirilmiştir. Bu verimsizlikten kaynaklı olarak devletin farklı ekonomik seviyeler arasında ayırım yapamayacağı, hizmet sunumunda eşitsizliklerin yaşanacağı iddia edilmektedir. Daha ucuza yapılan hizmetlerin özel sektöre devredilmesi de beraberinde gerekli olmayan alanlarda özelleştirmeleri getirmektedir. Müşteri konumu burada korunsun da kamu hizmetlerini gerçekleştiren bürokratların denetimi özel sektör usullerinde olduğu gibi işlememektedir. Bu durum anlayışın öne çıkardığı hesap verilebilirlik ilkesine gölge düşürmektedir (Demirel, 2012, s. 56-57). Bunların yanında YKY anlayışının geleneksel kamu yönetimi anlayışına tepki olarak ortaya çıkmış olması da tartışma konusudur. Bazı kesimlere göre geleneksel kamu yönetiminden kaynaklı sorunlar bulunmamaktadır, ayrıca YKY anlayışı yeni bir paradigma sunmamakta; bir ideoloji geliştirmemektedir (Eren, 2001, s. 2015).

YKY'nin geçici bir moda olduğu, (Lane, 2000: 6) iddia edilenin aksine evrensel bir nitelik taşımadığı, sözleşmecilik anlayışının politik sorumlulukları azaltması bakımından eleştirilmektedir (Demirel, 2012, s. 57). Yapılan eleştiriler farklı ülke ve süreçlerde olsa da bazı konular üzerinde uzlaşma vardır: "Eski sağ ideoloji, basit eski sözleşme sistemi, manipülasyona dönük hareketler, özel sektörden kamu kuruluşlarına yayılan mikro ekonomik teori, moda ve diğer popüler görüşler" (Özer, 2012, s. 53).

YKY anlayışını eleştirenler olduğu gibi destekleyenler de bulunmaktadır. Ancak burada belirtilen noktalar da göstermektedir ki anlayış sorunları çözüme noktasında bir yerden sonra etkinliğini yitirmektedir. Başarılı olduğu noktalarda başarının sebeplerini açıklama noktasında yetersiz kalmaktadır. En büyük çıkamazını ise geleneksel kamu yönetiminin eleştirdiği ilkelerine karşı zamanla bir şeyler ekleyememesi ve teorideki zayıflığın pratikte de gerilemeyi getirmesi olmuştur. YKY'yi savunanlar özellikle tasarruf yönü üzerinde durmaktadır. Tasarruflar sayesinde diğer eleştirilen kayıpların giderildiğini iddia etseler de 2000'li yıllar sonrasında yönetim alanında yeni arayışlar gündeme gelmeye başlamıştır. Gelişmiş ülkelerin YKY anlayışının sona erdiği yönündeki bakış açısı da bu duruma destek olmuştur. Ancak süreçler tüm ülkelerde aynı anda gerçekleşmemektedir; Türkiye örneğinde görüldüğü gibi bazı ülkelerde YKY yaklaşımı yeni uygulama alanları bulmaktadır. Bu durum ülkelere diğer ülkelerin çıkamazlarını göreyerek hareket imkanı verse de yeni anlayışların ortaya çıkmasına engel teşkil etmemektedir. Bu dönemde ortaya çıkan yeni anlayışlar şöyledir: Neo Weberyen Devlet, Kamu Değer Yönetimi, Yeni Kamu Yönetimi ve Dijital Çağ Yönetimi. Çalışmanın ilerleyen kısmında çıkamazlar karşısında yeni arayışlara değinilecektir.

2. YENİ KAMU YÖNETİMİ SONRASI ARAYIŞLAR

Geleneksel kamu yönetiminin hantal yapısına karşı tepki olarak ortaya çıkan YKY anlayışı 1980'li yıllar sonrasında etkili bir paradigma değişimi olmuştur. Tasarruf ilkesi üzerinde vurgu yapan anlayış özel sektör yönetim usullerinin kamu sektöründe uygulanmasını, vatandaş odaklı hizmet anlayışından müşteri odaklı anlayışa geçişi savunmuştur (Lane, 2000, s. 8). Anlayışın temel sloganı "özel iyi, kamu kötü" olmuştur. Stratejik yönetim, performans yönetimi, devletin konumunun yeniden sorgulanması ve özel sektör yönetim usullerinin uygulanmaya başlamasıyla kalite yönetimi anlayışı ön plana çıkmıştır. Neoliberal politikaları benimseyen ülkelerle başta olmak üzere pek çok ülke YKY anlayışını uygulamış ve bu ülkelerde ortak gelişmeler olduğu görülmüştür. Geleneksel kamu yönetiminin hantal ve bürokratik yapısı YKY'nin etkin bir hale gelmesini sağlamıştır. Bürokrasi temelli bir anlayıştan piyasa temelli bir anlayışa geçilmesiyle siyasilerin yönetim alanı daralmaya başlamıştır. Bu durum üst düzey yöneticilerin yönetim mekanizmasını artırmış ve denetimde zorlukları beraberinde getirmiştir. Vatandaşlara müşteri odaklı yaklaşım ve gereksiz özelleştirmeleri beraberinde getirdiği anlayışının yanında üzerinde durulması gereken en önemli eleştirilerden birisi de "kamu yararı" düşüncesinin müşteri odaklı bakış açısıyla sektöre uğramasıdır. Özel sektör hizmetleri ile kamu hizmetinin bakış açısı farklılığından kaynaklanmaktadır (Özer, 2012, s. 239-343). YKY anlayışının çıkamazlar karşısında kaldığı durum ve artan eleştiriler özellikle 2000'li yıllar sonrasında yeni arayışları beraberinde getirmiştir.

2.1. Neo-Weberyen Devlet

1970 sonrası dünyada yaşanan gelişmelerle kamu yönetiminde reformların yapılması gerekli hale gelmiştir. Hiyerarşi, uzmanlaşma, iyi örgütlenmeye önem veren bürokratik yönetim anlayışının modern örgüt yapıları karşısında verimsiz ve hantal bir duruma dönüşüp çözüm üretmemeye başlaması yeni arayışların haklılığını ortaya koymaktadır. Bu dönemde ortaya çıkan YKY anlayışı ve kamu yönetimi reformları bu arayışların neticeleridir. YKY, ortaya çıktığı dönemde sunduğu ilkelerle bir ivme yakalasa da bu durum uzun süre etkili olamamıştır. 2000'li yıllarla birlikte özellikle gelişmiş ülkelerin YKY anlayışının çıkmaza girdiği, sorunların çözümüne karşı yetersiz kaldığı düşüncesi kamu yönetiminde yeni arayışları beraberinde getirmiştir. Bu yeni arayışlardan ilki Neo-Weberyen Devlet Modeli olarak karşımıza çıkar. Neo-Weberyen Devlet, örgütte Weberci ilkelerin uygulanması olarak tanımlanabilir. 2004 yılında YKY anlayışının ve bürokratik yönetim anlayışının iyi yanlarını alarak gelişen bir paradigma değişimi olarak kurumsallaşmıştır. Modelin temel hedefi Weberyen anlamda etkin devleti inşa etmektir. Küresel kapitalizm şartlarında performans ve rekabet ilkeleri ile hareket ederek farklı bir hiyerarşi ve denetim yapısı sunar (Özer ve İrdem, 2020, s. 312-315).

Neo-Weberyan Devlet, kamu yönetiminde ilk olarak C. Pollitt ve G. Bouckaert'ın "New Public Management: A Comparative Analysis" adlı eserlerinde yer almıştır. Özellikle 2000'li yıllar sonrası ortaya çıkan ve küreselleşme, teknolojik gelişmeler, politika farklılıkları, iç ve dış nedenlerin oluşturduğu çıkmazlar ortamına Neo-Weberyan Devlet modeli devletin anlamının yeniden yorumlanmasını hedefler. Bu anlayış ile bürokratik yönetim ilkelerini tamamen ortadan kaldırmaktan ziyade verimsiz alanları inceleyerek, etkinliği artırmayı ve modern devlet yapısına göre bir model oluşturmayı amaçlar. Anlayışın üzerinde durduğu temel ilkeleri sonuç ve vatandaş odaklı yönetim, kaynak kullanımında verimlilik ve etkinlik oluşturur. Esasen günümüz örgüt yapılarına Weber'in bürokratik ilkelerini uygulamakla özetlenebilir. Neo-Weberyan Devlet modelinin temel amacı bürokratik örgüt özelliklerini yeniden tanımlamaya çalışmaktır (Tekin, 2019, s. 65-57).

Neo-Weberyan Devleti tam olarak anlayabilmek için YKY ve sonrasında gerçekleştirilen kamu yönetimi reformlarını değerlendirmek gerekir. Anlayışı geliştirenler bürokrasinin tüm eleştirilere rağmen hala iyi bir yönetim olduğunu iddia eder. YKY anlayışının tüm ülkelerde aynı olumlu etkiyi yapamadığı; gelişmekte olan ülkelerde beklenen verimliliği sağlayamadığı ve kamu kuruluşlarında beklenen etkinliğin sağlanamadığı eleştirilerinden hareketle Neo-Weberyan Devlet anlayışı, YKY'nin sorunlarına karşı bazı önerilerde bulunur: YKY anlayışının kurumsallaştırdığı küçük ama etkin devlet anlayışı, kamu hukuku ve kamu değer kavramlarıyla birlikte daha da güçlendirmek, kamusal yaşamda ve kamu yönetiminde yasallık derecesini yükseltmek, kamuda rekabet, kaynak kullanımında tutumluluk, yüksek profesyonel standartları yeniden kurmak, kamu görevlilerinin vatandaş ve müşteri dostu olmalarını sağlamak, verimlilik ilkesini uygulanabilir hale getirmek (Çiner ve Olgun, 2015, s. 210-215). Neo-Weberyan Devlet anlayışında Weber'in ilkelerini aynı şekilde uygulamaktan ziyade günümüz koşulları içerisinde geçerli bir hiyerarşi ve otorite yapısı sağlamaya çalışılır. Aynı zamanda YKY'ye karşı zıt bir tutum sergilemek yerine devletin konumunun önemini ifade eden reformlardan bahsedilir.

2.2. Kamu Değeri Yönetimi

Geleneksel kamu yönetiminin eleştirileri üzerine inşa edilen YKY anlayışı kısa sürede bir ivme yakalamıştır. Ancak özellikle 2000'li yıllar sonrasında işlevlerini kaybetmeye başlamasıyla eleştirilere maruz kalmıştır. YKY eleştirileri üzerine ortaya çıkan kamu yönetimi reformlarından birisi de "kamu değeri yönetimi" olarak karşımıza çıkar. Kamu değeri Moore'un tanımıyla "gerekli yetkilendirme ile temsili hükümet aracılığıyla ve kamu çıktılarının üretildiği verimlilik ve etkinlik göz önünde bulundurularak hükümet faaliyetlerinin üretimine" dayanır (Özer ve İrdem, 2020, s. 335). Bozeman ise "kamu değerleri" olarak ele almaktadır. Kamu yönetimi disiplini içerisinde farklı yorumların bulunmasından dolayı üzerinde uzlaşılmış bir kamu değeri tanımı yoktur.

Kamu değeri, ilk olarak 1995 yılında Moore'un "Kamu Değeri Yaratmak: Kamuda Stratejik Yönetim" isimli eseriyle kamu yönetiminde anılmaya başlamıştır. Anlayış 1995 yılında yayınlanan Moore'un eserine dayansa da 2006 yılında Stoker tarafından kurumsallaştırılmıştır. Kamu değeri yönetimi, geleneksel kamu yönetiminin eleştirileri üzerine inşa edilen YKY anlayışı sonrası bu iki anlayışın özelliklerini irdeleyerek bir denge kurmaya yönelir. Yeni bir paradigma olarak kamu yönetiminde kamu hizmetlerinin sunumu, sosyal ve etkin bazı sonuçlara ulaşmak, güven ve meşruiyeti temin etmeye yönelir (Mintrom ve Luetjens, 2015, s. 1-2). Kamu değer yönetimi geleneksel kamu yönetimi ve YKY'den farklı olarak vatandaşların ya da onların seçtiği temsilcilerin kamu değeri üretiminde önemli bir aktör olduğu üzerinde durur. Kamu yönetimi ve kamu yöneticilerinin konumunu gözden geçirecek tıpkı özel sektörde olduğu gibi bir değer üretiminden bahseder (Köseoğlu ve Tuncer, 2014, s. 151).

Kamu değeri yönetimi, kamu politikalarının ortaya çıkması ve yerine getirilmesi sürecinde vatandaşların pasif bir konumda bulunduğu, vatandaşların bu süreçteki konumunun daha etkin olması gerekliliğinden hareket eder. Burada kamu kaynakları kullanılırken vatandaşların beklentilerinin göz önüne alınmasını, kamu hizmetleri sağlanırken vatandaşların değer yargılarının da göz önüne alınması gerekliliği ifade edilir. Keza Moore'a göre nasıl ki özel sektörde bir özel değer anlayışı varsa kamu sektöründe de vatandaşlar etkin konuma alınarak bir kamu değeri sağlanabilir (Moore, 1995, s. 28).

Kamu değer yönetimi, birbiriyle uyumlu olması gereken üç faktörün oluşturduğu "stratejik bir üçgen" etrafında şekillenir. Bu üçgen meşruiyet ve destek perspektifi, operasyonel kapasite perspektifi ve kamu değerinden oluşur. Moore bu üçgeni "kamu değeri puan kartı" olarak tanımlar. Yöneticiler veya siyasetçiler planlama yaparken stratejik üçgenden yararlanır. Kamu değeri yönetiminde gerçekleştirilen kamu hizmetlerinde kamunun talep ve beklentileri göz önüne alınır. Vatandaşların önem verdiği konuları daha merkeze taşır. Bu bakış açısından dolayı kamu bürokrasisi konusunda da bir değişim yaşanmaktadır. Kamu bürokrasisi, seçkin-elit bir tavır takınmak yerine halka daha yakın, mesafeden uzak bir tutum sergiler (Karkın, 2015, s. 264). Kamu değeri yönetimi karmaşık ve belirsizliğin hakim olduğu bir ortamda faaliyet göstermeye çalışır. Koşulların belirsiz olması, süreç içerisinde farklı fikirlerin yer alması ortak iyi olan konuyu belirlemede güçlük ortaya çıkarır. Kamunun ortak kaygı ve sorumluluk alanını belirlemek her daim mümkün olmayabilir. Gerçekleştirilen politikaların etkilerinin görülmesinin uzun vadede gerçekleşmesi, kamu yöneticilerinin kamu değeri belirleme noktasında bir fikir birliğine varma güçlüğü bu yaklaşımın zayıf yönlerini oluşturmaktadır.

2.3. Yeni Kamu Yönetişimi

YKY'nin 1980 sonrasında hızlı bir şekilde gelişme göstermesi, teoride başarılı sonuçlar ortaya koyması, ancak sonrasında ortaya çıkan ortamda sorunlarla mücadele edilememesi bir paradigma değişimini gerekli kılmıştır. Geleneksel kamu yönetiminin hantal yapısına bir tepki olarak ortaya çıkan YKY, 2000'li yıllar sonrasında eleştirilmeye başlanmış ve gelişmiş ülkeler tarafından YKY yaklaşımının sona erdiği ileri sürülmüştür. YKY anlayışına göre daha bütüncül bir yapı sergileyen Yeni Kamu Yönetişimi anlayışı da bu dönemde ortaya çıkar. İlk kez 1989 yılında Dünya Bankası'nın raporunda yer alan "yönetişim" kavramı devlet ve toplum arasındaki ilişkilerde etkileşime dayalı bir yönetim tarzı öngörür. Kısaca devlet ve toplum arasındaki ilişkidir. Katılımı ön plana çıkaran anlayış, kamu hizmetlerinin sadece kamu kurumları tarafından gerçekleştiriliyor olmasına karşı çıkar. Kamu yönetimi, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarını ele alarak aralarındaki ilişkilere ve bağlantılara odaklanan bir yapıdır (Eryılmaz, 2017, s. 60). "Yeni yönetişim, "Kamu Yönetişimi" gibi isimlerle anılan Yeni Kamu Yönetişimi, YKY sonrası çıkmazlara çözüm bulmak için ortaya atılmış bir anlayıştır. Teorik yapısını örgüt sosyolojisi ve sosyal ağ teorisi oluşturur. Geleneksel kamu yönetimi ve YKY'nin olumlu yanlarını birleştirerek politika belirleyenler ve uygulayanlar arasında bir bağlantı kurmaya çalışır (Özer ve İrdem, 2020, s. 377-379). Stephen P. Osborne tarafından formüle edilen "Yeni Kamu Yönetişimi" 2005 sonrasında özellikle gündeme gelmeye başlamıştır; hizmetlerde süreç ve sonuçlara odaklanmıştır. YKY'nin yerleşmiş yapısına karşılık bu anlayışta çoğul ve çoğulculuk ön plana çıkar (Osborne, 2006, s. 381-382). Yeni kamu yönetişimi yaklaşımında katılım, ortaklıklar, koordinasyon ağlar, birleştirilmiş hizmetler ve birlikte üretimin yeni yolları üzerine durulmakta ve daha aktif bir vatandaş modeline odaklanılmaktadır (Sobacı ve Köseoğlu, 2015, s. 235-236).

Geleneksel kamu yönetimi ve YKY'de karşılaşılan teorik ve pratik problemler karşısında söz konusu iki yaklaşımdan ayrılan yeni bir teori olarak geliştirilmiştir. Özellikle vatandaşa konumu karşısında aldığı tutumla diğer iki yaklaşımdan ayrılır. Geleneksel kamu yönetiminde olduğu gibi devletçi bir bakış ya da YKY'de olduğu gibi piyasa temelli bir yaklaşım sergilemek yerine aktif bir katılımı olan vatandaş üzerinde durur. Demokrasi, kolektivizm, kamusal müzakere, çok merkezli yönetişim, karar alma sürecine aktif katılım yeni kamu yönetişiminin başlıca ilkeleridir (Çolak, 2020, s. 62-63).

Yönetim faaliyetlerine aktif bir katılım sağlanmaya çalışılırken, vatandaşlar hizmetten yararlanan pasif konumdan üretim sürecine dahil olan aktif konuma taşınır. Bireylerle kurumlar ya da örgütlerin kendi arasında oluşturduğu ilişkilerde dikey ilişkilerden iş birliğinin yer aldığı ve hiyerarşinin anlamını kaybetmeye başladığı yatay ilişkilere geçiş sağlanır. Yeni kamu yönetimi yaklaşımında katılımın vurgulanmasından dolayı çok sayıda aktör farklı rollerle örgüt ve yönetim faaliyetleri içerisinde yer alabilir. Böylece yeni kamu yönetişimi yaklaşımı kamu yararını sağlamayı aynı zamanda buna aracılık edecek değerleri siyasal sistemle bütünleştirmeyi hedefler.

Yeni kamu yönetişimi anlayışı, geleneksel kamu yönetimi ve YKY'den belirli hususlarda ayrılmaktadır. Diğer anlayışların bir devamı mı yoksa yeni bir paradigmayı olduğu ise tartışma konusudur. Yeni kamu yönetişimi anlayışını kavramsallaştıran Osborne esasen yedi maddede diğer yaklaşımlardan ayrıldığını ifade etmektedir: Örgütsel teori ve ağ teorisi, Çoğul ve çoğulcu devlet, Örgütlerarası yönetişim, Hizmet süreçleri ve sonuçları, Devam eden ilişkiler çerçevesinde karşılıklı bağımlı aktörler (Çolak, 2020, s. 108-110).

Yeni kamu yönetişimi getirdiği ilkelerle aynı zamanda eleştirilere maruz kalmıştır. Eleştirilerden ilki Pollitt ve Boucheart tarafından ileri sürülür. Onlara göre yeni kamu yönetişiminin geniş ve soyut bir anlayış olarak teorik anlamda eksiklikleri vardır. Aynı zamanda anlayışın karşılaştırmalı bir analiz için gerekli teorik yapıdan da oldukça yoksun olduğu ileri sürülür.

2.4. Dijital Çağ Yönetişimi

1980 sonrası yıllar yaşanan siyasi, ekonomik ve sosyal gelişmeler neticesinde birçok dönüşüme tanıklık etmiştir. Kamu yönetiminin de katı, hiyerarşik ve bürokratik yapısı; esnek, piyasa tabanlı bir yapıya evrilmiştir. Geleneksel kamu yönetiminin eleştirileri üzerine şekillenen paradigmalardan en öne çıkanı YKY olmuştur. Bir paradigma değişimi olarak YKY, özel sektör yönetim usullerinin kamu sektöründe uygulanmasını, hesap verebilirlik, şeffaflık gibi ilkelerin uygulanmasını savunarak 1980'li ve 1990'lı yıllarda etkin bir gelişim göstermiştir. Hiyerarşi ve katı örgüt yapısı yerine, esnek ve piyasaya yönelik, müşteri odaklılık, etkinlik, ekonomiklik, verimlilik, süreçten ziyade sonuçlar üzerinde odaklanmak YKY'nin üzerinde durduğu hususlardır. Bu anlamda kamu sektörüne değişimleri getiren bir paradigma değişikliğidir. Ancak 2000'li yıllar sonrasında ortaya çıkan dijitalleşme, yeni koşullarla birlikte YKY eleştirilmeye başlamış, yeni gelişmeler karşısında etkinliğini yitirmeye başlar. Bu durum kamu yönetiminde yeni arayışları beraberinde getirirken, YKY'nin istenilen çıktılara ulaşma noktasında etkinliğini kaybetmesiyle ortaya çıkan yaklaşımlardan bir diğeri de "dijital çağ yönetişimi" olmuştur (Yavuz, 2015, s. 275).

Teknolojik gelişmeler, bilginin hızla yayılması kamu yönetiminde de değişimi gerekli kılmıştır. Kamu yönetiminde dijitalleşme daha önce evraklar üzerinden gerçekleştirilen işlerin sanal ortama aktarılmasını, ağlar üzerinden gerçekleştirilmesi anlamına gelir. Özellikle e-devlet, e-yönetişim, e-demokrasi gibi kavramlar bu dönemle birlikte ortaya çıkar. Dijital çağ yönetişimi ilk olarak Giovanni Duni tarafından 1978 yılında adlandırılmış fakat kamu yönetiminde yerini alması 2005 sonrasında Patrick Dunleavy, Helen Margetts, Simon Bastow ve Jane Tinkler'in çalışmalarıyla olmuştur (Dunleavy vd., 2006b).

Dunleavy ve diğer araştırmacılara göre YKY artık ortaya çıkan gelişmeler karşısında etkinlik sağlayamamakta v işlevini yitiren ölü bir paradigma haline gelmektedir. Bu durum yeni iletişim teknolojilerinin kullanıldığı, kamu-devlet ilişkilerinin yeniden şekillendiği bir arayışı gerektirmektedir. Dijital çağ yönetişimi bu arayışın ürünüdür. Dijital çağ yönetişiminin YKY'nin devamı mı yoksa yeni bir alternatif mi olduğu tartışılmıştır. Ancak Dunleavy ve çalışma arkadaşları dijital çağ yönetişimini, YKY'nin ölü olduğunu belirterek, yeni bir paradigma olarak değerlendirmişlerdir (Dunleavy vd., 2006a, s. 467-468). Dijital çağ yönetişimi yaklaşımı yeniden bütünleşme, ihtiyaç temelli bütünsellik ve dijitalleşme olmak üzere üç bileşeni benimser. Aslında YKY'de yer alan "ayrışma, rekabet ve teşvik" bileşenlerinden bir ayrılma olarak da ele alınabilir (Atmaca ve Karaçay, 2020, s. 264).

Dijital çağ yönetişiminin öncüleri anlayışın iki dalga halinde gelişim gösterdiğine değinmiştir. 1985-2002 yılları arası YKY'nin yükselişi ve 2002 yılını kriz olarak değerlendiren çalışmacılar dijital çağ yönetişimini 2002-2010 arası 1. Dalga (first wave) ve 2010 sonrası 2. Dalga (second wave) olmak üzere iki aşamada inceler. Birinci aşama daha çok internetin yaygınlaşmaya başladığı bir dönem olurken 2010 sonrası sosyal medyanın yaygınlaşması e-yönetişim gibi faaliyetlerin artmaya başladığı bir dönem olmuştur (Margetts and Dunleavy, 2013, s. 3).

Dijital çağ yönetişiminin amacı devlet ve toplum ilişkilerini yeniden tanımlamak için dijitalleşmeden yararlanmaktır. Ortaya sunduğu yeniden bütünleşme, ihtiyaç temelli bütünsellik ve dijitalleşme bileşenleri ile bu tema üzerine odaklanır. YKY'nin temel bileşenleri ile ortak olup YKY'nin devamı olduğunu ileri süren teorisyenler olsa da birçok hususta ayrılmaktadır.

YKY'de yer alan müşteri odaklı yaklaşım, dijital çağ yönetişiminde vatandaş odaklı olarak gerçekleşmektedir. Teknolojik gelişmeler ve bilginin yayılımında yaşanan faaliyetler neticesinde vatandaş ve devlet ilişkilerini yeniden şekillendirmektedir. Ancak bazı noktalarda dijital çağ yönetişimi eksik kalmaktadır. Bundan ilki siber güvenlik ve gizlilik haklarının sağlanma noktasıdır. Bu yaklaşımın uygulanması için öncelikle bu alanlarda bir güvenliğin sağlanması gerekmektedir. Aynı zamanda internet alt yapısı her yerde aynı verimlilikte sağlanamamaktadır. Bu durum belli bir kesimin bu hizmetlere ulaşımında aksaklıklara neden olmaktadır.

3. SONUÇ

1980'li ve 1990'lı yıllar pek çok gelişmiş ülkede kamu yönetiminde önemli değişimlere tanık olmuştur. Katı, hiyerarşik ve bürokratik özelliklere sahip geleneksel kamu yönetimi anlayışının artık çağın gereklerine cevap verememesi sonucu esnek, piyasa tabanlı, müşteri odaklı olan YKY anlayışı ortaya çıkmıştır. Bu durum basit bir dönüşümden ziyade birçok ülkede hakim konumda yer alan geleneksel kamu yönetimi anlayışında bir paradigma değişimi olarak yerini almıştır. 1980 sonrası ileri sürülen teorilerden en temel olanı olarak YKY, geleneksel kamu yönetimi ilkelerine, kültürüne ve sınırlı doğasına bir tepki olarak ortaya çıkmış ayrıca özel sektör yönetim usullerinin kamu yönetiminde uygulanmasını savunmuştur.

Temel olarak basit bir yönetim biçimi değişikliğinden ziyade paradigma değişimi olarak YKY anlayışı, hiyerarşik bürokrasilerden çok piyasaya öncelik vermek, müşteri odaklılık, süreç değil sonuç odaklılık, sorumluluk almak, etkinlik, ekonomiklik, şeffaflık, hesap verilebilirlik ilkeleri üzerinde durur. Anlayışın ekonomi ve yönetim teorisi gibi iki farklı görüşün evliliğinden oluştuğu konusunda fikir birliği vardır (Özer, 2012, s. 207).

Kamu hizmetlerinde etkinliği ve verimliliği artırmak amacıyla özel sektör yönetim usullerinin kamuda uygulanmasını savunan YKY anlayışı, özellikle 1990'lı yıllarda faaliyet alanını genişletmiştir. Gelişmiş ülkelerde olduğu gibi pek çok gelişmekte olan ülkede de uygulama alanı bulmuştur. Pratik yanı teorik yanından daha güçlü olan anlayış süreç içerisinde sorunlara çözüm üretme yapısıyla statik değil dinamik bir duruş sergiler. Tasarruf ilkesi ön plana çıkarken, özel sektörde daha az maliyetle yapabileceği hizmetlerde özelleştirmeyi öngörür. Hizmetlerde halka yakınlık ve denetimin artırılması amacıyla yerel yönetimlerin konumlarının güçlendirilmesi ve sayılarının artırılması, ayrıca bilgi teknolojilerinin kullanım alanlarının genişletilmesi amaçlanır. Sözleşmecilik uygulamaları YKY anlayışında bu sebeplerle özel bir yer kaplar.

YKY anlayışı özellikle 1990'lı yıllar sonrasında yaşanan değişimlere karşı yetersiz kaldığı gerekçesiyle eleştirilmeye başlanmıştır. Hatta eleştirenler arasında anlayışı ortaya çıktığı dönemde destekleyenler de yer almaktadır. Hem YKY'nin 1980 sonrası konumu sorgulanırken hem de YKY sonrası gerçekleştirilen gelişmeler tartışılmaya başlanmıştır. Özellikle 2000'li yıllar sonrası anlayışın sorunlar karşısında geldiği durum yeni paradigma arayışlarını gündeme taşımıştır. Bu çalışmada YKY'nin ortaya çıkışı, özellikleri ve anlayışın gelişimi sonrası arayışları değerlendirme kaygısıyla hareket ederek; YKY sonrası ortaya çıkan çıkmazlara arayışlar olarak, Neo Weberyen Devlet, Kamu Değer Yönetimi, Yeni Kamu Yönetişimi ve Dijital Çağ Yönetişimi incelenmiştir.

Paradigma değişimi olarak YKY'yi inceleme merkezine alan bu çalışmada ilgili anlayış detaylı olarak ele alınmış; katkıları ve eleştirileri irdelenmiştir. YKY'nin daha önceki anlayışların devamı değil yeni bir anlayış olmasından hareket edilmiştir. 1980 sonrası yaşanan değişim ortamında süreçlere cevap veren YKY, 2000'li yıllarla birlikte etkinliğini kaybetmeye başlamıştır. Bu durum anlayışın sonunun geldiğini düşündürse de çıkmazları karşısında değerlendirilen anlayışlar -neo weberyen devlet, kamu

değeri yönetimi, yeni kamu yönetişimi, dijital çağ yönetişimi- incelendiğinde ortaya sunulan fikirlerin henüz tartışma aşamasında olduğu, kendi içlerinde eksik noktalarının bulunduğu görülmüştür. Ele alınan yaklaşımların üzerinde tartışmalar hala devam ettiği için net bir kaniya varmak zordur; bu sebeple ilgili literatür ve gelişmeler neticesinde zaman içerisinde sonuçlar güncellenecektir. Ancak YKY anlayışının bir paradigma değişimi olduğu ve 2000 sonrası ortaya atılan eleştiriler sonucu yaklaşım karşısında yeni teoriler ortaya atıldığı çalışmamızda görülmüş ve değerlendirilmiştir. Bu bağlamda YKY'nin tüm uygulamalarının sonunun geldiğini söylemek olası değildir.

YAZAR BEYANI

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı: Bu çalışma bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Etik Kurul Onayı: Bu araştırma etik kurul izni gerektiren analizleri kapsamadığından etik kurul onayı gerektirmemektedir.

Yazar Katkıları: Yazar çalışmanın tümünü tek başına gerçekleştirmiştir.

Çıkar Çatışması: Yazar açısından ya da üçüncü taraflar açısından çalışmadan kaynaklı çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Al, H. (2002). *Kamu Yönetiminde Paradigma Değişimi*, (Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Sakarya). <http://tez2.yok.gov.tr/> adresinden edinilmiştir.
- Atmaca, Y. ve Karaçay, F. (2020). Türkiye'deki Kamu Yönetimi Reformlarında Dijitalleşme ve E-Yönetişim, *International Journal of Management and Administration*, 8, 260-280.
- Belli, A. (2014). Yeni Kamu Yönetimi Anlayışı Bağlamında Yerinden Yönetimin ve Yerel Yönetimlerin Değerlendirilmesi, *Akademik araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 4, 101-118.
- Çiner, C. U. ve Olgun, B. (2015). Neo-Weberyan Devlet: Yeni Kamu İşletmeciliği Reformları İçin Yeni Bir Tartışma, Ö. Köseoğlu, ve M. Z. Sobacı (Eds.), *Kamu Yönetiminde Paradigma Arayışları Yeni Kamu İşletmeciliği ve Ötesi* içinde (s. 205-231). Bursa: Dora Yayıncılık.
- Çolak, Ç. (2020). *Kamu Yönetiminde Üçüncü Bir Paradigma İddiası: Yeni Kamu Yönetişimi Teorisi ve Uygulamaları*, Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Trabzon). <http://tez2.yok.gov.tr/> adresinden edinilmiştir.
- Demirel, D. (2012). *Yeni Sağ ve Kamu Yönetimi Reformları*, (Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Sakarya). <http://tez2.yok.gov.tr/> adresinden edinilmiştir.
- Dunleavy, P., Margetts, H., Bastow, S. ve Tinkler, J. (2006a). New Public Management Is Dead Long Live Digital-Era Governance, *Journal Of Public Administration Research And Theory*.
- Dunleavy, P., Margetts, H., Bastow, S. ve Tinkler, J. (2006b). *Digital Era Governance It Corporations, The State And A Government*, Oxford University Press.
- Eren, V. (2001). *Yeni Kamu Yönetimi Anlayışı (Büyükşehir ve İl Belediyeleri Üzerine Bir Araştırma)*, (Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Sakarya). <http://tez2.yok.gov.tr/> adresinden edinilmiştir.
- Eryılmaz, B. (2014). *Kamu Yönetimi*, Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Eryılmaz, B. (2017). *Bürokrasi ve Siyaset Bürokratik Devletten Etkin Yönetime*, İstanbul: Alfa Yayıncılık.
- Genç, N. (2010). Yeni Kamu Hizmeti Yaklaşımı, *Türk İdare Dergisi*, 466, 145-159.
- Haktankaçmaz, M. İ. (2009). *Yeni Kamu Yönetimi Yaklaşımı ve Türkiye'de Kamu Yönetimi Reformu*, (Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Ankara). <http://tez2.yok.gov.tr/> adresinden edinilmiştir.
- Hood, C. (1991). A Public Management For All Seasons?, *Public Administration Review*, 19, 3-19. Doi: <https://doi.org/10.1111/j.1467-9299.1991.tb00779.x>
- Karkın, N. (2015). Kamu Değeri Kavramı ve Kamu Değeri Yönetiminin Kamu Yönetimi Kuramı Bağlamındaki Yeri, Ö. Köseoğlu, ve M. Z. Sobacı (Eds.), *Kamu Yönetiminde Paradigma Arayışları Yeni Kamu İşletmeciliği ve Ötesi* içinde (s. 249-273). Bursa: Dora Yayıncılık.
- Köseoğlu, Ö. ve Tuncer, A. (2014). Kamu Yönetiminde Yeni Bir Yaklaşım Olarak Kamu Değeri: Kavramsal ve Kuramsal Açından Bir Tartışma, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 24, 145-170.
- Lane, E. J. (2000). *New Public Management*, London: Routledge.
- Lamba, M. (2014). Yeni Kamu Yönetimi Perspektifinden Türkiye'de Kamu Yönetimi Reformları, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 3, 135-152.
- Margetts, H., ve Dunleavy, P. (2013). The Second Wave Of Digital-Era Governance: A Quasi-Paradigm For Government On The Web, *Royal Society Publishing*, 3, 1-17. Doi: [//doi.org/10.1098/rsta.2012.0382](https://doi.org/10.1098/rsta.2012.0382)
- Mintrom, M., Luetjens, J. (2015). Creating Public Value: Tightening Connections Between Policy Design and Public Management. *Policy Studies Journal*, 45(1), 1-21. Doi: [10.1111/psj.12116](https://doi.org/10.1111/psj.12116)
- Moore, M. H. (1995). *Creating Public Value: Strategic Management in Government*, England: Harvard University Press.
- Osborne, S. P. (2006). The New Public Governance?, *Public Management Review*, 8, 377-387. Doi: <https://doi.org/10.1080/14719030600853022>
- Ömürkün, U. (1997). New Public Management, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 52, 517-565.
- Özer, M. A. (2005). "Günümüzün Yükselen Değeri: Yeni Kamu Yönetimi", *Sayıştay Dergisi*, 59, 3-46.
- Özer, M. A. (2012). *Yeni Kamu Yönetimi*, Ankara: Barış Kitap.
- Özer, M. A. (2018). Yeni Kamu Yönetimi 'Nereye?' Türkiye İçin Öngörüler, *Türk İdare Dergisi*, 486, 259-296.
- Özer, M. A., İrdem, İ. (2020). "Çıkmazları Karşısında" Bürokrasi ve Ötesi, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Sobacı, M. Z. Ve Köseoğlu, Ö. (2015). Yeni Kamu Yönetişimi: Birlikte Üretmenin ve İşbirliğinin Teorik Çerçevesi, Ö. Köseoğlu, ve M. Z. Sobacı (Eds.), *Kamu Yönetiminde Paradigma Arayışları Yeni Kamu İşletmeciliği ve Ötesi* içinde (s. 297-315). Bursa: Dora Yayıncılık.

- Tekin, N. (2019) *Kıta Avrupası Devlet Geleneği ve Neo Weberyian Yaklaşım*, (Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Karabük). <http://tez2.yok.gov.tr/> adresinden edinilmiştir.
- Tortop, N., Aykaç, B., Yayman, H., Özer, M. A. (2017). *Yönetim Bilimi*, Ankara: Nobel Yayın.
- Yatkın, A. (2014). *Kamu ve Özel Sektör İçin Yönetim Sözlüğü*, M. A. Özer (Ed.), Ankara: Adalet Yayınevi.
- Yavuz, N. (2015). Dijital Çağ Yönetişimi: Kamu Yönetiminde İhtiyaç Temelli Bütünleşme Çabası, Ö. Köseoğlu, ve M. Z. Sobacı (Eds.), *Kamu Yönetiminde Paradigma Arayışları Yeni Kamu İşletmeciliği ve Ötesi* içinde (s. 273-297). Bursa: Dora Yayıncılık.